

ผึ้งโพรง

ผึ้งโพรง (ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Apis cerana*) เป็นผึ้งพื้นเมืองชนิดหนึ่งที่มีอยู่ในทุกภาคของประเทศไทย มีขนาดลำตัวยาว 12 มิลลิเมตร ส่วนอกกว้าง 3.3 มิลลิเมตร ความยาวของลิ้น 4.80 - 5.60 มิลลิเมตร ตัวเล็กกว่าผึ้งพันธุ์แต่ใหญ่กว่าผึ้งมิม เป็นผึ้งที่มีวิวัฒนาการที่สูงกว่าผึ้งมิม และผึ้งหลวง โดยที่จะสร้างรังอยู่ในที่มืดได้ และมีจำนวนรวงหลายรวง ตั้งแต่ 5 - 15 รวง มีประชากรประมาณ 5,000 - 30,000 ตัว

ในธรรมชาติผึ้งโพรงที่พบในเมืองไทยจะดำรงโดยการสร้างรวงซ้อนเรียงกัน อยู่ในโพรงหินหรือโพรงไม้ต่าง ๆ มีปากทางเข้าออกค่อนข้างเล็ก เพื่อป้องกันศัตรูจากภายนอก แต่ภายในรังจะมีพื้นที่กว้าง ผึ้งโพรงเป็นผึ้งที่มีอัตราการแยกรังค่อนข้างสูง และจะทิ้งรังเดิมเมื่อสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม เกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งต้องทำกล่องไม้ให้ผึ้งอาศัยอยู่เพื่อความสะดวกต่อการเก็บน้ำผึ้ง ผึ้งโพรงจะให้น้ำผึ้งประมาณ 3 - 15 กิโลกรัมต่อรัง โดยเฉลี่ยประมาณ 7 กิโลกรัมต่อรังต่อปี ดังนั้นผู้เลี้ยงผึ้งโพรงให้ประสบความสำเร็จนั้นจะต้องมีใจรัก อดทน มีเวลา มีความรู้เรื่องชีววิทยา พฤติกรรมของผึ้ง การจัดการรังผึ้ง และอาศัยประสบการณ์ในการเลี้ยงผึ้ง เพื่อให้การเลี้ยงผึ้งโพรงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรีระวิทยาของผึ้ง

ลักษณะการดำรงของผึ้งโพรง

วรรณะของผึ้ง

ผึ้งนางพญา (Queen)

มีลำตัวยาว ปีกสั้น มีเหล็กใน ไม่ออกหาอาหาร ใน 1 รัง จะมีผึ้งนางพญาเพียง 1 ตัว มีหน้าที่สำคัญคือ

- 1) ผสมพันธุ์กับผึ้งตัวผู้ ครั้งหนึ่งประมาณ 7-10 ตัว โดยผสมพันธุ์เพียงครั้งเดียว
- 2) วางไข่ เฉลี่ยวันละ 1,200-2,000 ฟอง
- 3) ควบคุมสังคมของผึ้งโดยการใส่ฟีโรโมนแพร่กระจายไปทั่วรัง

ผึ้งนางพญา

ผึ้งตัวผู้ (Drone)

กำเนิดมาจากไข่ที่ไม่ได้ผสมกับ น้ำเชื้อตัวผู้ มีขนาดใหญ่และอ้วนกว่าผึ้งนางพญา และผึ้งงาน มีความยาวน้อยกว่าผึ้งนางพญา ไม่มีเหล็กใน ลิ้นจะสั้นมากไว้สำหรับรับอาหารจากผึ้งงานหรือดูดกินน้ำหวานจากที่เก็บไว้ในรวงเท่านั้น ไม่ออกไปหาอาหารกินเองนอกจากนี้ ไม่มีที่เก็บละอองเกสร มีหน้าที่สำคัญ คือ ผสมพันธุ์ หลังจากผสมพันธุ์เสร็จผึ้งตัวผู้จะตกลงมาตายโดยอวัยวะสืบพันธุ์หลุดติดคาอยู่ที่ผึ้งนางพญา

ผึ้งตัวผู้

ผึ้งงาน (Worker bee)

กำเนิดมาจากไข่ที่ได้รับการผสมกับน้ำเชื้อตัวผู้ เป็นผึ้งเพศเมีย มีขนาดเล็กที่สุดภายในรัง แต่มีปริมาณมากที่สุด ผึ้งงานมีอวัยวะพิเศษ เช่น ต่อมไขผึ้ง ต่อมหรือเก็บเกสร เหล็กใน เป็นต้น ผึ้งงานมีหน้าที่ทำความสะอาดรังให้อาหารตัวอ่อน สร้างและซ่อมแซมรวงรัง ป้องกันรัง หาอาหาร ยางไม้และน้ำ

ผึ้งงาน

ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากผึ้ง

น้ำผึ้ง : มีสารอาหาร ประเภทคาร์โบไฮเดรต ที่ให้พลังงานสูง มีเกลือแร่ วิตามิน โปรตีน และสารอื่น ๆ เหมาะสำหรับผู้อ่อนเพลีย และผู้ป่วยระยะพักฟื้น

ผลิตภัณฑ์จากผึ้ง

ผลิตภัณฑ์แปรรูป

ผลิตภัณฑ์จากผึ้ง

ไขผึ้ง : ประกอบด้วยโปรตีน เป็นส่วนใหญ่ วิตามินเกลือแร่กรดอะมิโน เอนไซม์ และแร่ธาตุต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเจริญเติบโต และสร้างภูมิคุ้มกันโรค บำรุงร่างกาย

ผลิตภัณฑ์แปรรูป

เกสร : ประกอบด้วยสารอาหารหลายชนิดคือ มีคาร์โบไฮเดรต โปรตีน ไขมัน วิตามิน เกลือแร่ กรดอะมิโน ที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย

ผลิตภัณฑ์จากผึ้ง

ผลิตภัณฑ์แปรรูป

ผลิตภัณฑ์จากผึ้ง

ผลิตภัณฑ์แปรรูป

นมผึ้ง : ช่วยต่อต้านอนุมูลอิสระ ทำให้รู้สึกสดชื่น ไม่อ่อนเพลีย ช่วยจัดไขมันตกค้างในตับ ลดระดับโคเลสเตอรอลในเส้นเลือด ฯลฯ

พิษผึ้ง : องค์ประกอบทางเคมีของพิษผึ้งมีคุณประโยชน์ทางการแพทย์ เพื่อการรักษา ผึ้งบำบัด ฯลฯ

ผลิตภัณฑ์จากผึ้ง

ผลิตภัณฑ์แปรรูป

การเริ่มต้นเลี้ยงผึ้งโพรง

การล่อผึ้ง เป็นการหาพันธุ์ผึ้งโพรงโดยเลียนแบบธรรมชาติ เพื่อนำพันธุ์ผึ้งโพรงที่ได้มาเลี้ยงในกล่องเลี้ยงผึ้ง โดยใช้ไขผึ้งทาฝารังล่อด้านในแล้ว นำกล่องหรือรังเลี้ยงไปวางล่อผึ้งตามธรรมชาติในสถานที่ที่ร่มรื่นมีแหล่งน้ำและอาหารที่สมบูรณ์ เพื่อล่อผึ้งที่อพยพหนีรัง แยกรัง หรือผึ้งที่แสวงหาที่อยู่ใหม่ จะได้เข้ามาอาศัยในรังล่อผึ้งที่ตั้งล่อเอาไว้ ก่อนที่จะทำการเคลื่อนย้ายรังผึ้งโพรงนี้ไปยังสถานที่ที่ต้องการเลี้ยงหรือตัดรวงผึ้งเพื่อบังคับผึ้งเข้าคอน

อุปกรณ์การเลี้ยงผึ้ง

รังเลี้ยงและรังล่อผึ้ง

กระป๋องพ่นควัน

ไขผึ้ง

เหล็กจัดรังผึ้ง

หมวกป้องกันผึ้ง

ถุงมือยางหนา

แปรงปัด

เสื้อคลุมกันผึ้ง

วิธีการบังคับผึ้งเข้าคอน เข้ากล่องหรือรังเลี้ยง

1. การเตรียมเครื่องมือ อุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อม ผู้ปฏิบัติงาน จะต้องแต่งกายชุดจับผึ้งให้รัดกุม

2. ลักษณะของรังผึ้งที่เข้าคอนได้ รังจะต้องสมบูรณ์ คือ มีน้ำผึ้ง เกสร ไข่ หนอน ดักแด้ และมีประชากรผึ้งที่หนาแน่น ลักษณะ รวงรังมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 วัน รวงผึ้งประมาณ 5-8 รวง

3. ใช้เครื่องพ่นควันพ่นใส่รังผึ้งเบา ๆ โดยยื่นด้านข้างรัง ไม่ ยื่นหน้ารัง แล้วเปิดฝารังผึ้งออก

4. ทำการตัดรวงผึ้งทีละรวง จากชั้นนอกออกก่อนด้วยมีดบางๆ หรือมีดคัตเตอร์

5. นำรวงผึ้งที่ตัดมาเข้าคอน โดยการทาบรวงผึ้งกับคอนที่ จังลวดแล้ว 1 รวง/1 คอน แล้วใช้มีดกรีดที่รวงผึ้งลึก ประมาณครึ่งหนึ่งของความหนาของรวงผึ้งตามแนวเส้นลวด และกดเส้นลวดลงเข้าไปตรงกึ่งกลางของรวงผึ้งที่กรีดร่องไว้แล้ว

6. นำรวงผึ้งที่เข้าคอนเรียบร้อยแล้ว ไปวางในกล่องเลี้ยงผึ้งที่เตรียมไว้ เรียงลำดับของรวงผึ้งตามธรรมชาติ (ทำตามข้อ 4-6 ทุกๆ คอน ตามลำดับชั้นของรวงผึ้ง)

7. จับนางพญาผึ้งใส่สลักข้าง นำไปแขวนในกล่องเลี้ยงผึ้งตรง กลางระหว่างคอน

8. นำกล่องเลี้ยงผึ้งใหม่ที่ได้ วางไว้บริเวณที่เดิมก่อน 1-3 วัน แล้วค่อยปล่อยนางพญาผึ้ง ก่อนที่จะเคลื่อนย้ายกล่อง เลี้ยงผึ้งไปไว้ในที่ต้องการเลี้ยงต่อไป